

**QISHLOQ XO‘JALIGI YO‘NALISHIDAGI
TUMANLARNING 2025-2030 YILLARGA
MO‘LJALLANGAN CHIZMALARINI ISHLAB CHIQISH**

Mualliflar

Nuratdinova Nargiza Raxmanovna,

Qoraqalpog‘iston qishloq xo‘jaligi va agrotexnologiyalar
institutining «Suv xo‘jaligi va yerdan foydalanish»
kafedrasining 1 bosqich magistranti.

Reimov Nietbay Baynazarovich,

Qoraqalpog‘iston qishloq xo‘jaligi va agrotexnologiyalar
institutining «Suv xo‘jaligi va yerdan foydalanish»
kafedrası professori. Don va sholi ilmiy ishlab chiqarish
birlashmasi direktorining ilm, fan va innovatsiyalar
bo‘yicha maslahatchisi, qishloq xo‘jaligi fanlari doktori.

niyetbay.reimov@bk.ru

<https://orcid.org/0009-0007-2687-5314>

Kirish. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024 yil 4 martdagi 111-sonli «Qishloq ho‘jaligi bilan shug‘ullanuvchi tumanlarning 2025 — 2030 yillarga mo‘ljallangan yer tuzish chizmalarini ishlab chiqish to‘g‘risida qarorida ko‘rsatilganidak «Qishloq xo‘jaligi yerlaridan, shu jumladan, sug‘oriladigan yerlardan istiqbolda foydalanish va ularni muhofaza qilish chizmalarini ishlab chiqishning tashkiliy-huquqiy asoslarini mustahkamlash, shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining «O‘zbekiston — 2030» strategiyasini 2023-yilda sifatli va o‘z vaqtida amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida» 2023-yil 11-sentabrdagi PQ-300-son qarori ijrosini ta‘minlash maqsadida «Qishloq xo‘jaligi bilan shug‘ullanuvchi tumanlarning 2025 — 2030-yillarga mo‘ljallangan va

loyihalash-tirishdan oldin amalga oshiriladigan yer tuzish chizmalarini ishlab chiqish tartibi to'g'risidagi nizomga asoslanib tuzilgan. Bunday bosh maqsad – tumanlarning aniq chegaralarini, salohiyatini, yer, suv ta'minati, iqlim va iqtisodiy holatini xatosiz aniqlash, yer, suv va mahalliy xom ashyolardan samarali foydalanishiga asos yaratish, bajarilayotgan ishlarni takomillashtirish, iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish, aholi daromadini oshirish, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va boshqa da o'z yechimini kutib turgan masalalar hisoblanadi.

Ishni olib borish tartibi, material va usullari. «Qishloq xo'jaligi bilan shug'ullanuvchi tumanlarning 2025 — 2030-yillarga mo'ljallangan va loyihalash-tirishdan oldin amalga oshiriladigan yer tuzish chizmalarini ishlab chiqish» rejasiga asosan qishloq xo'jaligi bilan shug'ullanuvchi tumanlarning 2025 — 2030-yillarga mo'ljallangan va loyihalashtirishdan oldin amalga oshiriladigan yer tuzish chizmalari O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi huzuridagi "O'zdaverloyiha" davlat ilmiy-loyihalash instituti tomonidan ishlab chiqiladi.

Bunda tumanlar yer tuzish chizmalarini ishlab chiqish uchun tegishli vazirlik va idoralar talab etiladigan ma'lumotlar, hisobotlar va hududlarni rivojlantirish rejalarini "O'zdaverloyiha" davlat ilmiy-loyihalash institutiga belgilangan tartibda taqdim etadi;

Qishloq xo'jaligi yo'nalishidagi tumanlarning 2025-2030 yillarga mo'ljallangan chizmalarini ishlab chiqish tumanlarda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish bo'yicha infratuzilma obektlari va boshqa obektlar istisnalarsiz istiqbolga mo'ljallangan yer tuzish chizmalariga muvofiq holda joylashtiriladi;

Alohida etibor berilishi zarur omillar. Bundan keyin qishloq xo'jaligi yerlari mavjud bo'lgan shaharlarda yer tuzish chizmalari shaharni rivojlantirish bo'yicha bosh rejaga muvofiq shahar davlat hokimiyati organining murojaatiga ko'ra ishlab chiqiladi;

Yer tuzish chizmalari tasdiqlangandan so'ng ularda nazarda tutilgan qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan va o'rmon fondi yerlari yer fondining boshqa toifasiga o'tkazilishiga yo'l qo'yilmaydi.

O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi Qishloq xo'jaligi vazirligiga yer tuzish chizmalarini ishlab chiqishni moliyalashtirish uchun O'zbekiston Respublikasi respublika budjetidan mablag'lar ajratiladi va Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi va viloyatlar hokimliklari istiqbolda tadbirkorlik va shaharsozlik faoliyatini amalga oshirish, hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning yaqin, o'rta va uzoq muddatlarga mo'ljallangan rejalari yer tuzish chizmalariga muvofiq ishlab chiqilishi bo'yicha doimiy nazorat o'rnatadi.

Qishloq xo'jaligi yo'nalishidagi tumanlar uchun 2025-2030 yillarga mo'ljallangan «chizmalar»da strategik rivojlanish rejasi, investitsiya loyihalari, xo'jalikni boshqarish tizimi, olingan natijalar, ishlab chiqish uchun holatni tahlil qilish, maqsadlarni belgilash, asosiy yo'nalishlarni aniqlash, loyihalarni ishlab chiqish –yunalishlar, irrigatsiya, paxta-g'alla, intensiv bog'lar, chorvachilik hamda investitsiya va resurslarni jalb qilish - davlat, xususiy sektor, banklar kabi bosqichlar juda muhim hisoblanadi, bunda zamonaviy raqamli texnologiyalar, aqlli va organikaviy dehqonchilik, ko'p tarmoqli fermer xo'jaligi, qishloq xo'jaligi yo'nalishidagi tumanlarning yer suv iqlim va iqtisodiy tomonlari aniq hisoblangan chizmalarini ishlab chiqish va ekologik barqarorlikka e'tibor qaratilishi lozim.

Asosiy bosqich. «Shizmalar» buyicha ishni tug'ri olib borish uchun hozirgi holatni tahlil qilishda birinchi navbatda iqtisodiy-ijtimoiy tahlil tuman hududining tuproq-iqlimi, suv resurslari, mavjud infratuzilma (yo'llar, omborlar), aholi demografiyasi, qishloq xo'jaligi korxonalarining holati o'rganiladi. Bundan sung swot-tahlil o'tkaziladi. Bunda kuchli va zaif tomonlari, qo'shimcha imkoniyatlar va qishloq xo'jaligi yo'nalishidagi tumanlar uchun 2025-2030 yillarga mo'ljallangan "chizmalar"ni sifatli

bajarishga tusqinlik etadigan har xil xavflar aniqlanadi. Buning uchun maqsad va vazifalarni 2030 yilgacha aniq belgilab olish kerak bo'ladi.

Ushbu "chizmalar"ni sifatli bajarishga yordam qiluvchi omillardan biz quyidagilarni amalga oshirishimiz zarur bo'ladi;

Suv tejovchi texnologiyalarni jalb etish. Bunda asosan Tomchilatib va yomg'irlatib sug'orishni takomillashtirish, yomg'ir paydo qiluvchi qurilmalarni joriy etish, kanal, arik va boshqa da sug'orish tizimlarini betonlash, keynidan zovurlash g'oyasini amalga oshirish, kanallarni modernizatsiya qilish, suvni kam talab qiladigan va iqtisodiy tomondan foydali ekinlarni ekish masalalari ijobiy yechilishi lozim bo'ladi.

Hozirgi sharoitda suv taqchilligini hisobga olib, suvni juda ko'p talab qilmaydigan shorvachilik va parrandachilik yunalishlari maydonlarini kupaytirish tavsiya etiladi. Bunda go'sht, rezgi mahsulotlari, sut, tuxum yetishtirishni ko'paytirish orqali Respublikamizning Oziq ovqat Dasturiga katta ulush qo'shishimiz mumkin. Bul uchun yangi komplekslar, chorva nasli xo'jaliklari tuziladi.

Qishloq xo'jaligi yunalishidagi tumanlarning "chizmalar"ini sifatli tuzishda yana bir istiqbolli yunalish - intensiv bog'dorchilik va uzumchilikni rivojlantirish bo'lib, bunda invitro, karlik va suv tanqisligiga bardoshli bog'dorchilik, Zamonaviy sitrus bog'lari, issiqxonalar barpo etish, intensiv uzumzorlar yaratish masalalari qishloq xo'jaligi yo'nalishidagi tumanlar uchun 2025-2030 yillarga mo'ljallangan «chizmalar»da strategik rivojlanish rejasida yaxshi rejalashtirilsa xalqimizda vitaminlar yetishmasligiga va Oziq ovqat Dasturining tuloqonli sifatli bajarilishiga sababchi bo'lishi aniq.

Qishloq xo'jaligi yunalishidagi tumanlarning "chizmalar"ini sifatli tuzish Qoraqalpog'iston Respublikasida Qonlikul tumanida Tuman ma'muriy-hududiy chegarasining umumiy maydoni 74409 gektar maydonda, Shundan qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlar 47546 gektar joyda 2025 yili o'tkazildi va 2026 yili Kegeyli tumanida tuman ma'muriy-hududiy

chegarasining umumiy maydoni 92448 gektar maydonda, jumladan shundan qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlar 42630 maydonda o'tkazilishi rejalashtirilmaqda.

Xulosa

1. Hozirgi vaqtda Qoraqalpog'iston Respublikasida suv taqchilligi kuchayib, global iqlim o'zgarishi o'zining teskari ta'siri sezilayotgan, bozor iqtisodiyoti talablariga tula rioya qilish vaqtida qishloq xo'jaligi yo'nalishidagi tumanlarning 2025-2030 yillarga mo'ljallangan chizmalarini ishlab chiqish o'z vaqtida rejalashtirilayotgan Davlat rejasi bo'lib, tug'ri bajarilsa katta ijobiy natijalar berishi aniq.

2. Respublikamizda yaqin oralargacha bo'lgan tizimda oldingi ekilayotgan suvni ko'p talab qiluvchi ekinlar suv yetismasligidan amal davrida suv bulmaganligi bois, o'zini oqlamasligi sababidan suvni kam talab qiladigan ekinlarni rejaga kuproq kiritish yuqori natija beradi.

3. Respublikamizda tez qaytalanib turgan suv tanqisligi va orqadagi tumanlarga amal davrida tula suv yetib bormasligi sababidan bizga ajratilgan suv limitini samarali foydalanish uchun kanal, arik va boshqa da suv yullarini betonlash, dastlab kichik maydonlardan boshlab suv quvurlari orqali ta'minlash sug'orish suvidan foydalanish koefitsiyentini yuqorilatadi.

4 Har bir tuman salohiyati, tuproq suv iqlim sharoitiga qarab ixtisoslashuvi, salohiyati va chegaralari aniq belgilansa qishloq xo'jaligi yo'nalishidagi tumanlarning 2025-2030 yillarga mo'ljallangan chizmalari aniq va sifatli chiqadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoev Sh. M. «O'zbekiston-2030» strategiyasida kursatilgan mamlakat oziq-ovqat xavfsizligini yanada mustahkamlash..... va Orol boyi hududlarida yerlarning foydalanishdan chiqib ketishi jarayonlarini aniqlash, tuproqlar

unumdorligini saqlash, oshirish, boshqarish, yerlardan samarali foydalanish chora-tadbirlarini ishlab chiqish 2023 yil 11 sentabrdagi PF-158-son Farmoni.

2. Reimov N.B., Kdirbaeva G.U. Issues of agricultural specialization and improvement of crops agrotechnology in the aral sea region. Epra international journal of «Research & development». Sjif impact factor 2021: 8.013| isi i.f.value:1.241| journal doi: 10.36713/. (ijrd). 147-148 pp. 24-12-2021.

3. Nuratdinova Nargizaning ilmiy hisobatlari.